

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії, історії
держави і права та філософії права
юридичного факультету Донецького національного університету
імені Василя Стуса
Гоцуляка Юрія Вікторовича
на дисертацію Гуменюк Тетяни Володимирівни
на тему: «Державно-правові погляди Кирила Трильовського»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасні умови національного державотворення дають змогу дослідникам об'єктивно відтворити властивості та специфіку конкретної історичної доби, у межах якої відбувалося становлення української державності та права. Висвітлюючи її характерні риси важливу роль необхідно приділити тим особистостям, які своєю сподвижницькою працею вплинули на хід історичних подій та власним прикладом показали нащадкам, як потрібно боротися за власну свободу та незалежність. Серед таких особистостей потрібно виокремити відомого українського правника, суспільно-політичного і громадського діяча Кирила Трильовського. Всебічне вивчення державно-правових поглядів діяча особливо актуально в мовах розбудови української держави, його ідеї у сфері військового будівництва видаються винятково потрібними в умовах зовнішньої військової агресії, коли наша держава змушена відстоювати своє право на незалежність.

Тема дослідження актуалізується й тим, що в сучасній вітчизняній історично-правовій науці відсутні комплексні та системні розробки, де б на основі широкої історіографічної та джерельної бази досліджувалися державно-правові погляди К. Трильовського. Отже, існує істотна прогалина щодо наукового пізнання вказаної проблеми, на заповнення якої спрямоване дане дослідження.

Актуальність теми дисертації, яка представлена до захисту, також

підтверджується тим, що дисертаційне дослідження виконане у рамках науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (державний реєстраційний номер УкрІНТЕІ: 0118U001384).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується цілісністю дисертаційної роботи, викладений матеріал, в якій комплексно розкривається проблема дослідження. Роботу характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Всі підрозділи дисертації органічно пов'язані між собою, а кожен наступний підрозділ логічно продовжує проведене в попередньому дослідження, поглиблює наукову розвідку, послідовно розв'язуючи визначені здобувачем завдання.

Схвальної оцінки заслуговує використання Гуменюк Тетяною Володимирівною широкої джерельної бази та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації за темою дисертаційної праці. Список використаних джерел охоплює 272 найменування, які було узагальнено, систематизовано та кваліфіковано опрацьовано авторкою. Висновки та рекомендації, сформульовані здобувачкою, є достовірними та обґрунтованими. Зокрема, пропозиції, сформовані у дисертаційному дослідженні, мають значний потенціал щодо використання в практичній діяльності та впровадження у науково-дослідну діяльність.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача дозволяє стверджувати, що визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання виконані.

Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані авторкою особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Реалізація досліджуваної Гуменюк Тетяною Володимирівною наукової розвідки обраної проблеми відображена в науковій новизні дослідження, яка полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, де на основі широкої історіографічної та джерельної бази досліджуються державно-правові погляди К. Трильовського.

Наукова новизна одержаних результатів виявляється у наступних положеннях і висновках, які відображають особистий внесок дисертантки у розроблювану проблему:

уперше:

на основі ґрунтовного вивчення джерел всесторонньо проаналізовано процес становлення та утвердження державно-правових поглядів К. Трильовського з урахуванням тих визначальних факторів, які вплинули на становлення його особистості;

переосмислено значення наукової спадщини К. Трильовського з позицій дослідження зарубіжного досвіду національно-державницьких змагань та можливості його адаптації в контексті вітчизняного державотворення;

досліджено погляди К. Трильовського на систему формування українських патріотичних переконань з позицій забезпечення за всіма громадянами права на культурне і національне самовизначення;

удосконалено:

знання щодо різноаспектної діяльності К. Трильовського як громадського та державного діяча, адвоката, дослідника у сфері юриспруденції;

домінанти про те, що у творчій спадщині К. Трильовського чітко відображено ідеї національної самоідентичності та української автономії з

усвідомленням того, що цілісність української нації та її подальший розвиток визначається комплексом якісних здобутків у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

знання щодо ролі К. Трильовського в організаційному оформленні українського січового руху та участі січових товариств у національно-визвольній боротьбі українського народу за свою свободу і незалежність;

набули подальшого розвитку:

положення стосовно впливу суспільно-політичних процесів у західноукраїнських землях другої половини XIX – початку XX ст. на державно-правові орієнтири К. Трильовського;

доробки щодо актуалізації К. Трильовським ідей соборності українських земель та відстоювання прав українського народу в межах єдиної української держави;

знання щодо депутатської діяльності К. Трильовського в австрійському парламенті та Галицькому крайовому сеймі стосовно захисту прав українського народу.

Констатуємо, що в дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни отриманих Гуменюк Т. В. результатів дослідження.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені у 7 наукових працях, 2 статті опубліковано у наукових періодичних виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 2 статті – у закордонних фахових виданнях, а також 3 публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ від 21.10.2020 № 979

та від 09.06.2021 № 608 (в редакції від 01.07.2021).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Отримані результати розширюють і доповнюють теоретичні та наукові аспекти дослідження проблемних питань з історії держави і права України, а теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у таких сферах:

правотворчій – у процесі розробки нормативно-правових актів у сфері регулювання державного устрою та конституційного забезпечення української державності;

правозастосовчій діяльності – у процесі реформування правової системи України на сучасному етапі;

науково-дослідній – з метою подальшого наукового розроблення актуальних питань вітчизняного державотворення;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін та курсів під час підготовки підручників, посібників і навчально-методичного забезпечення вивчення таких навчальних дисциплін, як: «Історія держави і права України», «Історія політичних та правових вчень», «Теорія держави і права», «Історія України», «Політологія».

Оцінка змісту дисертації та її оформлення.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 192 сторінки, з них основний текст займає 165 сторінок. Список використаних джерел складається із 272 найменувань і займає 27 сторінок.

Структура дисертації побудована логічно і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Дисертація оформлена відповідно до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені

основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу.

Зауваження та дискусійні положення щодо оформлення та змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів рецензованого наукового дослідження, вважаємо доцільним висловити свої міркування щодо окремих дискусійних моментів:

1. Розкриваючи роль К. Трильовського в організації діяльності товариства «Народна воля» дисертантка детально аналізує його внесок в організаційно-правове оформлення та визначення пріоритетних напрямів діяльності товариства. Як відомо, наприкінці XIX ст. товариство стало однією з найбільш чисельних організацій, що здійснювала суспільно-політичну просвіту усіх верств українського суспільства, захист прав громадян та відстоювання їх у державних інституціях. У зв'язку з цим хотілося б більше дізнатися: яким чином перебування К. Трильовського у керівних структурах даної організації вплинуло на формування його державно-правових поглядів, та яким саме чином така діяльність сприяла поширенню національно-визвольних ідей серед українського населення?

2. У дисертації доволі глибоко проаналізована парламентська діяльність К. Трильовського у період його другої каденції в Австрійському парламенті 1911-1914 рр. У цьому зв'язку авторка розкриває його основні напрями діяльності у парламенті, а саме: захист прав та свобод українського населення краю, озвучення та вирішення питань соціально-економічного характеру, боротьба за право використовувати українську мову тощо. При цьому надто мало уваги звертається на офіційні програмні документи, які використовував політик. Водночас було б доцільно більш детально відобразити конкретні наслідки діяльності парламентарія саме у практичній площині: які з ініційованих питань вдалось вирішити, а які ж не знайшли підтримки в офіційній владі?

3. Дисертантка надає доволі цікаві відомості стосовно поглядів К. Трильовського на особливості французького державотворення в контексті революційних подій кінця XVIII століття. Зазначається, що досвід боротьби французького народу за свою державність та незалежність неодноразово викликав науковий інтерес ученого. Зважаючи на вивчення такого досвіду у тексті роботи йдеться здебільшого про важливість його запровадження у процесі національно-визвольних змагань українського народу за свою свободу і самостійність. Проте хотілося б уточнити: який саме досвід і в якій конкретно сфері пропонується запозичити у процесі розбудови української державності?

Слід зазначити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують наукової й практичної значущості дисертаційного дослідження Гуменюк Тетяни Володимирівни.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження Гуменюк Тетяни Володимирівни містить посилання на використані авторкою джерела та літературу відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертанткою дотримано. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці.

Загалом дисертація Гуменюк Тетяни Володимирівни є новою працею, що відзначається науковою новизною, обґрунтованістю висновків, які мають теоретичне значення для розвитку української історико-правової науки.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Гуменюк Тетяни Володимирівни на тему «Державно-правові погляди Кирила Трильовського» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Отже, авторка дисертаційного дослідження, Гуменюк Тетяна Володимирівна, набула теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у сфері професійної діяльності, оволоділа методологією наукової діяльності, а також здійснила власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У підсумку слід зазначити, що здобувачка наукового ступеня Гуменюк Тетяна Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії, історії держави
і права та філософії права
юридичного факультету
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Юрій ГОЦУЛЯК